

ЛИК И ДЕЛО ПРАВОСЛАВНОГ ТУМАЧА СВЕТОГА ПИСМА

Мирко Ђ. Томасовић*
Ботословски факултет
„Свети Василије
Острошки“, Фоча

Апстракт: Свето Писмо је бојонадахнути свештени документ о открићењу Бога у историји, као и аутентично сведочење о ишитоњу Живота Бога са човеком бојошражиљем. Реч је о црквеној Књизи коју је Црква написала за употребу Цркве, у Цркви се чува и Црква је тумачи. Господ је човеку заведео да истражује Писма. Библијски тумач не може правилно да иштумачи Свето Писмо само помоћу науке и употребе научних метода. Православни је став да без Духа Светога и „ума“ Христовог, човек иштаје без духовних видика. Светоошачко учење нам говори да благодат Божија силази на тумача Светога Писма у облику нешисавене, бесконачне и наднебеске свешлости, и да само духован и облагодан тумач може да уђе у скривене шажне Светога Писма, и иако открије духовно блао које је од непроцењиве важности за човеково шасење. Православни ештеи се никада не налази у заробљеничком односу ка „слову Писма“, нећо увек са „свима шешима“ умује у „духу Библије“ и „у духу Шешеног Предања“. Православни је став да шажну, која се крије иза шисаних речи Светога Писма, не открива људски ум, нећо Бог открива и иоучава. Дух Свети, Који је надахнуо библијске шисце, Он надахнује и библијске тумаче. Тумачење речи Божије није људско дело нећо је оно Бојо-човечанско дело, јер иштоји жива сарадња између Бога и човека тумача. Библијски извори и Свето Предање сведоче да је благодат Божија шиварности и иштина која је ишторјски откривена у месјанској Личности Бојочовека Исуса Христа. Бојочовек Исус Христос је једини иштински „Метод“, „Пут“ и „Кључ“ помоћу Којег и у Којем ишознајемо бојошкривену Ишину.

Кључне речи: Црква, Дух Свети, бојонадахнутост, Откривење, Писмо, Јеванђеље, Предање, Шжари Завеш, Нови Завеш, тумачење, ештеи, тумач, ум, благодат, језик, шасење, Свети Оци.

Верујемо да је Свето Писмо бојонадахнута Књига¹ и да нетварна Божија благодат провејава кроз библијске писце, који су верно забеле-

* mirkotomasovic53@gmail.com.

¹ Ср. Иринеј Лионски, *Против јереси*, II, 28, 3; III, 21, 2; V, 24, 1.

жили оно што им је рекао и открио Дух Свети,² и који су духовним, а не физичким, очима сагледавали будуће догађаје.³ Свето Писмо није магична књига која је пала са неба, него је оно богонадахнуто сведочење и свештени докуменат о откривењу Бога у свету и историји, као и аутентично сведочење о Божијем живом општењу, дијалогу и љубећем заједничарењу са човеком.⁴ За православну светоотачку мисао, „Библија није директно идентична са речју Божјом. Реч Божја је у списима Старога и Новога Завета постала Писмо, али се није претворила у Писмо. Она је у Писму створила сведочанство о себи, оставши пак и надаље оно што је – жива реч живог Господа. Она се, као и све у Цркви, отвара у личном додиру са Светим Духом.“⁵

По православном трезвеноумљу, тумачење Светога Писма, као богонадахнутог штива и „речи Божје“⁶ које има божанско порекло,⁷ односно богочовечански карактер, света је дужност сваког истинског теолога, јер је оно повезано са светом тајном спасења, и само је тако могуће успешно поучити друге људе.⁸ Неће бити на одмет ако нагласимо да тумачење Светога Писма, као харизматични дар, није занимање, него је то живот и доказ је духовног здравља.

Оснажујући наше духовне силе, Господ нам поручује: „Верујте у Јеванђеље“ (Мк. 1, 15) и „истражујте Писма“ (Јн. 5, 39). Истражујући Свето Писмо открила нам се тајна, и уверили смо се, да је Месија Исус Христос Јеванђеље Новога Завета! Упознавајући Свето Писмо човек скида са себе стару (=огреховљену) одећу и облачи се у нову красоту.⁹

Међутим, тумачење, објашњење и разумевање Светога Писма одувек је био мукотрпан посао (ср. 2. Пт. 3, 16). Зашто је то тако, постоје многи разлози; навешћемо само неке: прво, Закон Божији је „покривен“ велом тајне;¹⁰ друго, треба знати да у Светом Писму постоје многа места веома тешка за разумевање и тумачење; тешкоћа је упознати начин размишљања библијског писца и околности под којима је библијски спис настао; затим тешкоће око познавања изворног језика на којем су библијске књиге написане; непознавање тачног наглашавања

² Ср. Теодорит Кирски, *Тумачење 44. Псалма*, РГ 80, 1188.

³ Ср. Теодорит Кирски, *Тумачење пророка Језекиља*, РГ 81, 1189А.

⁴ Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Господ. Свето Писмо и Свето Предање као израз живе саборности Цркве*, Београд–Атина 2002, стр. 70.

⁵ Саво Ђукановић, „Реч Божија“, *Богословље* 15(1940) 269.

⁶ Иринеј Лионски, *Еленхос*, А', 8, 1. О богонадахнутости Светога Писма сведочи Црква и Свето Предање.

⁷ Татијан, *Јелинима*, Види: Атанасије Велики, *Прошив Јелина*, 34, РГ 25, 68.

⁸ Ср. Теодорит Кирски, *Тумачење пророка Данила*, РГ 81, 1257.

⁹ Σεβριανός Γαβάλων, *Περί πίστεως* 2, РГ 48, 1083.

¹⁰ Види: Фотије Патријарх цариградски, *Амфилохију*, РГ 101, 697С.

појединих речи на изворном језику; начин читања појединих речи; дубина поруке и смисла богонадахнутог штива; намерног прећуткивања појединих ствари од стране библијских писаца; одсуство светости живота, духовна зрелост и недовољна научна обученост библијског тумача; недовољно познавања разних метода и помагала која се користе приликом тумачења; егзегетино недовољно саживљавање са штивом, и усвајање штива, које тумачи. Наравно да постоји и мноштво других потешкоћа, али о тој теми ћемо други пут.

Улога, одлика, намера, дужност и однос егзегете према Светом Писму

Између осталог, од православног тумача Светога Писма се очекује да буде одличан познавалац јелинске класичне писмености као и филолошких правила тумачења. Али, у својим тумачењима егзегета избегава све крајности појединих метода, и првенствено се ослања на озарење духовне светлости које му дарује Господ, с једне стране, и на црквене Оце са друге.¹¹ Црквени егзегета није роб мртвог слова нити површног смисла текста – τὸ πρόχειρον νοῆμα,¹² него се увек удубљује у његов садржај и дубљи смисао,¹³ то јест, понире у тајну коју је Дух Свети открио преко библијског писца. Сав свој ум заронивши у богумислије, умни Симеон Солунски запажа да ко стекне за сабеседника Онога, Који је надахнуо писце Божанских Писама, и сам ће постати за друге богонадахнута књига, која садржи нове и старе тајне, написане у њему прстом Божијим, (постаће) као онај који је све извршио и од свих својих дела починуо у Богу.¹⁴

Гледајући из библијско-патристичке перспективе, у својим тумачењима православни егзегета се не ослања само на *слово* или *реч* Писма, него он првенствено обраћа пажњу на дубљи смисао и значење те речи.¹⁵ Он то тако чини због тога што је немогуће само у оквиру уског језичког истраживања и тумачења доћи до правилног поимања

¹¹ Ср. Теодорит Кирски, *Тумачење посланица Светиої Апостола Павла*, PG 82, 36.

¹² Теодорит Кирски, *Тумачење књије Посѡања*, PG 80, 1340.

¹³ Ср. Н. Глубоковский, *Блаженный Теодорит епископъ Кирский. Его жизнь и литературная деятельность*, Томъ второй, Москва 1890, 32 и 33. Види: Теодорит Кирски, *Тумачење књије Изласка*, PG 80, 228–229.

¹⁴ Симеон Солунски, *Сар.* 3, 100.

¹⁵ Тако Епископ кирски и каже: „Οὔτε γὰρ μόνον τῷ γραμματι προσβλέπομεν, ἀλλὰ τὴν διάνοιαν ἐρευνῶμεν“ (*Тумачење књије Посѡања*, 24, PG 80, 253A).

истине, поруке, тајне и мисли Светога Писма, пошто „слово убија, а Дух оживљује“ (2. Кор. 3, 6), и истинска сила Божија нема своје биће у слоговима и није у речима.¹⁶ Што значи, да Биће Божије се не затвара у речи, нити се поистовећује са њима.¹⁷ Ослањајући се на библијско Предање, проницљиви Атанасије Велики¹⁸ поистовећује „Духа“ са духовним умом библијског тумача, који превазилази и надилази слово и језик Писма, пошто он објављује живот. Насупрот западној (=инославној) ерминевици, у којој је Јеванђеље првенствено реч, у Православној Цркви је пре свега позив на живо учешће у Личности Богочовека Исуса Христа.¹⁹ Веома важна је чињеница да језик Светога Писма има „икономијски“ карактер,²⁰ јер човек као ограничено биће не може у потпуности да појми тајну безграничног Бога. Живи Бог самооткривајући се у свету, не открива језик, мада се открива језиком.²¹

Исправно говорећи, основна одлика православних егзегета је да се они никада не налазе у заробљеничком односу ка „слову Писма“, него увек богољепно умују у „духу Библије“, односно, „у духу Свештеног Предања“ који је Дух живота.²²

Не смемо сметнути са ума чињеницу да је основна дужност православног тумача Светога Писма да саопшти људима божанску вест и поруку, да би их на тај начин научио правилном богопоштовању.

Оно што одмах пада у очи јесте чињеница да се у православљу језик никада не поистовећује са Истином, јер једно је језик који описује Истину, а друго је Истина која се описује. Одњихан у вери православној, умни Георгије Флоровски правилно примећује да је Свето Писмо богонадахнута шема или слика Истине, али оно није сама истина.²³

Пратећи библијско Предање, неизоставно ћемо рећи да су писане речи само видљиви плашт којим је покривено духовно благо Светога Писма. Истинска сила Божија нема своје биће у слоговима и речима,²⁴ то значи да тајну која се крије иза речи Светога Писма не открива људски (=егзегетин) ум, него Бог је открива и Он поучава.²⁵ Пошто Јеван-

¹⁶ Григорије Нисијски, *Против Евномија*, 2, 291, PG 45, 1005.

¹⁷ Стилијан Пападопулос, *Теологија и језик*, Србиње – Београд – Ваљево – Минхен 1998, 36.

¹⁸ Види: Атанасије Велики, *Серапиону*, 1, 8.

¹⁹ Види: Стилијан Пападопулос, *Теологија и језик*, стр. 16.

²⁰ T. F. Torrance, *The Hermeneutics of St. Athanasius*, ЕФ 52 (1970), 89–106.

²¹ Стилијан Пападопулос, *Теологија и језик*, стр. 6.

²² Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Госиод*, стр. 164.

²³ Георгије Флоровски, „Католичност – Саборност Цркве“, у: *Саборности Цркве*, књ. 1, Београд 1986, 68.

²⁴ Види: Григорије Нисијски, *Против Евномија*, 2, 283, PG 45, 1009.

²⁵ Види: Игњатије Богоносац, *Мајнежанима*, 9, 1.

ђеље није проповедано и предано људима само „у речима“ него и „у сили“ и „у Духу Светоме“ (1. Сол. 1, 5), то значи да оно не може ни бити тумачено само „у речи“ него искључиво „у сили“ и „у Духу Светом“.²⁶ Човеку је откривено да силом Божијом човек може у истини познати Бога, то јест, уколико формира себе „по образу и подобију“ Божијем и уколико је исти постао „престолом славе“ богочовечанске, моћи ће умом својим Бога да созерцава. То значи да је за аутентично тумачење вера од пресудног значаја, јер се вером стиче знање.²⁷

У склопу наше теме осећа се потреба да се укаже на чињеницу да библијски тумач никада не сме да себе постави у улогу судије над текстом Светога Писма,²⁸ и да злоупотребљава речи свештеног штива. Егзегетина је дужност да се према тексту Светога Писма, као према живој речи Божијој, односи са дубоким и потпуним поштовањем.

Древни црквени тумачи Откривења Божијег су посебно истицали опасност од механичког читања текста Светога Писма²⁹ и слепе зананости за мртво слово, писану реч.³⁰ Исправно је речено да се „реч Божија зато не може дознати путем критичко-филолошке анализе, тј. у смислу утврђења њене историјске аутентичности. То би био случај, ако би она била директно идентична са Библијом. Сама пак Библија упућује нас у једном другом правцу и указује на један фактор. Писмо је сведоџба о догађају Откривења у прошлости. Свети Дух међутим актуализира ту реч. Она кроз Његову интервенцију сада и овде, постаје жива реч Божја, као што је некада Његовом помоћу била жива у устима Пророка и Апостола. Писмо остаје откривење кроз дејство Светога Духа *hic et nunc*. Зато Библија има своју праву вредност само у Цркви. Она се чита у Цркви са ишчекивањем да ће Свети Дух и нама сада говорити кроз њене речи. У том акту библијска реч постаје директно идентична са речју Божјом. Али само у том акту. Библицистички вербализам и папизам су, као што видимо, грех против Светога Духа“.³¹ Православни је став да, „ако неко хоће да буде прави богослов, мора да се уздигне изнад слова Писма, изнад формуле употребљене у дефиницији, изнад језика којим су се служили светитељи да би саопштили свој доживљај. Једино тако ће моћи да суди о јединству Откривења,

²⁶ Види: Климент Александријски, *Сиромаша А'*, 20, ВЕПЕС 7, 275.

²⁷ Климент Александријски, *Сиромаша*, 7, 10.

²⁸ Ср. Јован Златоуст, *О разумевању Ајосџола и Архијереја нашег исповедања*, PG 64, 480–481.

²⁹ Ср. Теодорит Кирски, *Тумачење књије Посџања*, PG 80, 148: „τὸ παρόρως ἀναγινώσκειν τὴν θεῖαν Γραφήν“.

³⁰ Н. Глубоковский, *Блаженный Теодорит епископъ Киррскій. Его жизнь и литературная деятельность*, Томъ второй, стр. 37.

³¹ Саво Ђукановић, „Реч Божија“, *Бојословље* 15 (1940), 269.

јединству вере које није само интелектуална зависност и доследност, него жива реалност доживљена у континуитету једне Цркве кроз векове. Свети Дух је једини гарант и чувар овог континуитета. Никакво спољашње мерило не може да задовољи човекову урођену моћ запажања и интелектуалног просуђивања³². Заправо, претерана и неумесна радозналост егзегетина, као и настојање да докучи тајне за које није добио дар од Бога, јесте грех. То значи да библијски тумач треба да буде „вечно будна Божја струна“³³.

Улога Духа Светога у тумачењу Светога Писма

Погружен у живо Предање Цркве, Патријарх Фотије вели да Дух допуњује оно што је Христос открио: „Ти си нам открио истину делимично, а Утешитељ нас води до потпуне истине“³⁴. Без помоћи Духа Светога, то јест, без просветљења очију умног срца умном светлошћу, човек никада не може да сазна праву истину,³⁵ јер Он је тај који чува Предање и предаје живу и истиниту веру у једно Тело Христово – Цркву.³⁶ Јасно је, дакле, да Дух Свети не надахњује само библијске писце, него и библијске тумаче.

Да бисмо примили благодат Божију за разумевање и сабирање мисли Светога Писма, ми се у нашим молитвама обраћамо Тројици надсуштаственој и хришћанској богомудрости Надзиратељу, да нас управи ка наднепознајном и надсветлом, највишем врху и дубинама Светога Писма где су тајне богословља покривене велом тајноскривеног ћутања.

Пошто Свето Писмо није обична књига, него сила, и оно је богонадахнуто, због тога се њему не прилази на научан начин него са вером, љубављу и страхом Божијим.

У складу са умом Светих Отаца, све што се налази у Светоме Писму од Бога је, јер преко свештенобиблијских писаца Бог говори, и у Писму лажи нема,³⁷ а оно што је написано у Светоме Писму јесте истина ствари,³⁸ која је намењена човековом спасењу. Реч је о богоданом

³² Јован Мајендорф, *Византијско богословље*, Крагујевац 1985, 16.

³³ Јован Дучић, „Семе“, у: *Лирика*, 1943, стр. 12.

³⁴ Фотије Патријарх цариградски, *О вођењу Духом*, PG 102, 305–308.

³⁵ Види: Кирило Александријски, *Тумачење Јеванђеља по Јовану*, PG 74, 537В; Григорије Нисијски, *Тумачење Песме над писмама*, PG 44, 1016АВ; Василије Велики, *Тумачење Шестоднева*, PG 29, 4.

³⁶ Види: Јован Златоуст, *Тумачење посланице Јеврејима*, PG 63, 235.

³⁷ Види: Атанасије Велики, *Прошив аријанаца*, 66, PG 25, 368.

³⁸ Ср. Јован Златоуст, *Тумачење Јеванђеља по Матјеју*, PG 57, 20.

учењу. Егзегета управо покушава да открије Божију поруку и дубину мисли која се крије иза речи и текстова Светога Писма. Егзегета речи Светога Писма поима богодолично и човекодлично. Тумач, сједињен са Христом, настоји да буде у потпуној сагласности са учењем Светога Писма, у супротном постоји опасност да се нађе насупрот Богу.

Чињеница је да људски ум не може да се вине у небеске висине помоћу самога себе и да упозна Истину,³⁹ нити необлагодаћени тумач Светога Писма може да продре у тајну јеванђелских речи и да прозре истину. Посведочена је истина да ограничени човек не може у потпуности да упозна ни самога себе, а камоли да упозна тајне Божије. Свети Симеон благовести да наш ум у сваком случају има потребу у некоме, ко би га уздигао на небо и показао му тамошња виђења и открио му тајне Божије. Јер, као што је птици без крила немогуће да полети у висине, тако и људском уму да узиђе тамо, одакле је пао, ако нема некога да му претходи и да га подиже.⁴⁰

По православном трезвеноумљу, без Божије помоћи узалудно ћемо покушавати да сазнамо оно што нам није дато да сазнамо, јер реч истине долази искључиво од Бога, Који се оваплотио и у чијем се „имену“ налази ризница небројених тајни и блага. То је тако због тога што смртни људи не могу сами да прескоче провалију која раздваја Бога и тварног човека и имају приступ тамо где Бог обитава, а људска знања и појмови немају приступ. Ту раздвојеност једино може да савлада Бог Творац, а што Он и чини због Свога човекољубља, обраћајући се човеку на богодоличан и човекодличан начин, то јест, на човеку доступном, пријемчивом и разумљивом језику.⁴¹

Дух Истине уводи библијског тумача у сву и васцелу истину (ср. Јн. 16, 13). Они тумачи, пак, који немају Духа Светога у себи, никада неће успети да продру у тајну речи Божијих.⁴² Православни је став да без Духа Светога и „ума“ Христовог, човек остаје без духовних видика. Богооткривена је истина да по Христу у једном Духу имамо приступ Оцу (Еф. 2, 18). Заправо, само Духом Светим, а не уз помоћ науке и људског мудровања по предању људском и науци овога света (Кол. 2, 8), човек се уздиже „из историје у тајну“,⁴³ то јест, стиче познање Свете Тројице, јер Свети Дух оживљава и пројављује сваку реч.⁴⁴

³⁹ Мирко Ђ. Томасовић, *Бој Лоїос. Генеза идеје о Лоїосу у светлости библијско-светоошачкој њоимања*, Београд – Атина 2000, 11.

⁴⁰ Симеон Нови Богослов, *Богословске и Ешичке љаве 1*, SChr 122, 412–418.

⁴¹ Јефрем Сирин, *Химна о вери* 44, 2–3.

⁴² Види: Григорије Велики, *Moralia*, XVIII, 39, 60.

⁴³ Григорије Велики, In Ezech. 1, 6, 3.

⁴⁴ Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Госјод. Свето Писмо и Свето Предање као израз*

Циљ тумачења Светога Писма

Богато и разубуђено патристичко богословље нас обавештава да библијски егзегета, као сведок о истинитом Богу, треба да се сложи са ставом древних црквених тумача, по којем је поимање *иовода*⁴⁵ писања Светога Писма и *циља* Светога Писма,⁴⁶ од пресудног значаја за правилно тумачење библијске речи, пошто Бог ништа не говори без циља. Реч је о *циљу* који се поистовећује са *карактером* Домостроја спасења,⁴⁷ јер Бог жели да уз помоћ Светога Писма приведе човека ка спасењу.⁴⁸ По светом осећању Цркве, циљ тумачења Светога Писма је називање живе Цркве Христове. Што ће рећи да је циљ тумача да надграђује, бодри и утеши примаоца тумачења. Крајњи циљ сваког тумачења Светога Писма јесте спасење човека, а преко човека и васцеле Божије творевине. У вези овога покушавамо да следимо Светог Атанасија Великог, који говори о циљу и садржају Светог Писма и Свештеног Предања, карактеристично благовести: „Ово је, дакле, циљ и карактер Светога Писма: да је у њему двострука објава о Спаситељу – да је Он свагда био Бог и Син Божији, јер је Логос и Одсјај и Премудрост Очева, и да је после, узевши ради нас тело од Дјеве Марије Богородице, постао човек“.⁴⁹ Јеванђелист Јован недвосмислено сведочи: „А ова су записана да верујете да Исус јесте Христос, Син Божији, и да верујући имате живот у име његово“ (Јн. 20, 31). Сходно томе, циљ Светога Писма и вере православне Цркве се међусобно поистовећују и подударују.⁵⁰

Сматрамо да је узалудан посао тумачити Свето Писмо без одређеног циља.

Сарадња Духа Светога са тумачем Светога Писма

Свесни смо наше немоћи да уђемо у тајну, дубине и небеску логику Светога Писма, односно да препознамо духовно значење Писма

живе саборности Цркве, Београд – Атина 2002, 41. Исти, *Посланица Јеврејима*. Тумачење *Посланице Јеврејима на основу изворног шекста*, Србиње 2005, 9.

⁴⁵ Ср. Теодорит Кирски, *Тумачење Песме над њесмама*, РГ 81, 48С.

⁴⁶ У том смислу Теодорит поручује: „Καὶ τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων τὸν σκοπὸν ἐξετάσειν δεῖ“ (Тумачење *Четврте књиге Царева*, РГ 80, 769D).

⁴⁷ Мирко Ђ. Томасовић, *Библијска ерминевтика. Карактеристика и димензије православне библијске ерминевтике*, Београд 2006, стр. 7.

⁴⁸ Ср. Теодорит Кирски, *Тумачење књиге Изласка*, РГ 80, 261С.

⁴⁹ Атанасије Велики, *Против аријанаца*, 3, 29.

⁵⁰ Види: Атанасије Велики, *Против аријанаца*, 3, 28.

и вршимо процену Истине, уколико не примимо нетварну благодат од Тројичног Бога за разумевање тајне Домостроја спасења.⁵¹

Свето Предање сведочи да је приликом писања свештенобиблијских књига, постојала тесна сарадња између Духа Светога и библијског писца, у којој се писац није самопоништио, него је активно учествовао и дао свој допринос. Охристовљени тумач Светога Писма зна да због поседовања Духа Светога, то јест, Духа истине, и пошто су то речи једнога Духа,⁵² између библијских писаца и Старога и Новог Завета постоји потпуна међусобна сагласност.⁵³ Један се Бог Самооткрива и у Старом и у Новом Завету. Што значи да постоји јединство и континуитет свештене историје. Та истина је луча водила за православног егзегету. Таква повезаност треба да постоји између библијских писаца и тумача Светога Писма. Другим речима, иста она благодат која је осенила библијске писце, осењује и библијске тумаче. Реч је о једној и истој истини, и о једном и истом доживљају. Сматрамо да нећемо погрешити ако кажемо да је православно тумачење Светога Писма богонадахнуто дело и писмени доказ о доживљају човека у сусрету са човекољубивим Богом. Верни тумач Светога Писма је просвећен и окусио је „дара небескога“, „благе речи Божије и силе будућега века“, односно, постао је „причасник Духа Светога“ (Јевр. 6, 4–5).

Пратећи библијско Предање, односно пратећи ток живе воде која истиче из живог извора, стижемо до самога извора и можемо рећи да је православно егзегета ходеће Јеванђеље, којег одликује светост живота и дубока побожност. Свети живот и истинита вера сједињују човека са нетварном Божијом благодати која штити егзегету од заблуда и погрешног тумачења речи Божије.

Сматрамо да је приликом тумачења и објашњења Светога Писма превасходно важно приступити Писму са богобојазношћу и вером, разумети библијске личности и догађаје, а тек затим долази разумевање библијског језика у историјским оквирима. Важно је да егзегета, пратећи Предање Цркве, одлично познаје изворни свештени текст Светога Писма који тумачи, јер не може се човек ослонити искључиво на превод, пошто превод увек мање-више одступа од изворника. Од пресудног значаја за правилно читање и наглашавање речи изворног текста, то јест књиге коју је Црква прихватила као канонску и богонадахнуту, јесте ослушкивање гласа Живога Бога. Посебно је значајно разумевање и ослушкивање Божијег ћутања, које има анаго-

⁵¹ Ср. Јустин Философ, *Дијалоги* 119, 1. Климент Александријски, *Сћромаџа*, V, 13, PG 9, 124В–125А.

⁵² Теодорит Кирски, *Тумачење пророка Језекиља*, PG 81, 1113А.

⁵³ Ср. Теодорит Кирски, *Тумачење пророка Језекиља*, PG 81, 1073В.

шки и васпитни значај. Да би егзегета у томе успео, потребно је да се ослободи сујете овога света и уз помоћ Духа Светога појми само оно што му је дато да разуме и објави људским језиком. Као што видимо, тумачење и објашњење Светога Писма је дар Божији који је тумач, као човек испуњен вером, љубављу и чистим (=врлинским) животом, примио са неба – од Бога. Само духован и облагодаћен човек може да уђе у тајну која се крије иза библијских речи. За примање нетварне Божије благодати је неопходна човекова слобода и духовна чистота јер, као што недвосмислено истичу Свети Оци, говорити о Богу велика је ствар, али је још већа очистити се за Бога.⁵⁴ Православно тумачење је плод просвећујуће благодати Божије – τῆς χάριτος φωταγωγοῦσης⁵⁵ Управо због тога је наш став да једино у Богу достижемо Његову бесконачност и недостижност.⁵⁶ То значи да је егзегетин рад богоугодно дело на које утискује печат своје личности.

Да би марљиви и истинољубиви православни егзегета успео у свом раду, потребно је да исти има призив од Бога и да је одуховљен Духом Светим.⁵⁷ Као што је Божија благодат деловала кроз пророке и апостоле, тако она делује и кроз озареног православног тумача библијских текстова и Светога Предања. Благодат је, дакле, та која, како рече црквени песник: „отвара очи ума нашег да бисмо разумели јеванђелске проповеди“.⁵⁸ Човеков ум није по природи саздан да уочава оно што је божанско и умно без Божије светлости.⁵⁹ Облагодаћеном егзегети Бог открива исте оне тајне које је Он открио библијским писцима. Управо због тога се ум егзегетин и ум свештенобиблијског писца налазе у сагласности и на истим таласним дужинама. Уколико се ум егзегетин и ум библијског писца налазе у сагласности, тада је то доказ да је тумачење православно, верно, аутентично, објективно и истинито. Као што примећује један од Светих Отаца, тумач Светога Писма треба да припреми ум свој за прихватање Божије поруке и поуке, за напајање духовним потоцима да би се у нама открио извор воде која тече у живот вечни.⁶⁰ То значи да је подвижнички живот библијског тумача од пресудног значаја, пошто само духован човек може да општи са духовним благом које се налази у Светоме Писму,

⁵⁴ Григорије Богослов, *Слово* 32, 12, PG 36, 88С.

⁵⁵ Теодорит Кирски, *Тумачење Псалма* 72, PG 80, 1441С.

⁵⁶ Ср. Јован Дамаскин, *Тачно изложење православне вере*, I, 4, PG 94, 800АВ.

⁵⁷ Види: Фотије Патријарх цариградски, *Амфилохију*, PG 101, 916В.

⁵⁸ Молитва 9. коју православни свештеник чита на Јутрењу за време читања Шестопсалмија.

⁵⁹ Максим Исповедник, *О разним недоумицама*, PG 90, 603.

⁶⁰ Види: Јован Златоуст, *Тумачење шрећет Псалма*, PG 55, 35.

што ће рећи да се егзегетин рад може окарактерисати као богословско ткање на чунку облагодате живота. Он у својим тумачењима објављује тајну Тројичног Бога и тајну облагодате човека.

Од суштинског значаја за православног егзегету је да све учини како би у духу тумачио, богословствовао и дозволио да кроз њега Бог говори и да га Бог покрене, то јест да га Дух Свети „оживи“. Најважније је да дође до унутрашњег дејства Духа Светога на човеков дух, срце и мисли. Другим речима, од истинољубивог и савесног егзегете се очекује да се налазили у унутрашњој заједници са Богом. Библијском тумачу, само као облагодате, духоносном и богоносном човеку, поћи ће за руком да разуме богооткривену истину. Преко људских речи (=усана) се изражава мисао и истина Божија. Што ће рећи да је тумачево дело Бого-човечанско сведочанство.

Критеријум, начин и особине тумачења Светога Писма

Износећи став Цркве, Теодорит Кирски исправно наглашава да се не треба упињати у сазнању онога што је прећутано у Светоме Писму.⁶¹ Слажемо се са мишљењем да мудровања егзегета и нагађања нису богоугодно дело.⁶²

Следујући Светим Оцима, православна тумачења су у сагласности са богооткривеном истином, о којој сведочи Црква. У Православној Цркви „Библија је увек била схватана не само као извор откривених догматских пропозиција или као опис историјских чињеница, већ као сведочење Истине, која је постала динамично присутна у светотајинској заједници новозаветне Цркве“.⁶³ Православни егзегета увек има пред очима ту златну нит која органски повезује Стари Завет са Новим. Између осталог, Свето Писмо Старога Завета се тумачи кроз призму Светога Писма Новога Завета, јер Стари Завет има типолошко значење и припремао је људски род за примање Месије Исуса Христа, док је Нови Завет наставак, испуњење и истина Старога Завета. Значи, Стари Завет је припремио пут пуноћи новозаветне благодати. Једном речју, Нови Завет има свој корен у Старом Завету, јер се у Старом Завету Бог открива преко пророка и у прасликама, а у Новом Завету Бог се самооткрио, то јест, родио се од Дјеве Марије и истински ступио у драму људског живота. У Новом Завету, то јест

⁶¹ „Ὁὐ δεῖ ζητεῖν τὰ σεσιγημένα, στέργεῖν δὲ προσήκει τὰ γεγραμμένα“ (Теодорит Кирски, *Тумачење књије Поспана*, PG 80, 145B).

⁶² Ср. Теодорит Кирски, *Тумачење књије Поспана*, PG 80, 137 и 177.

⁶³ Јован Мајендорф, *Византијско бојословље*, стр. 23.

у тајни Домостроја спасења, се сједињује старозаветно „*шага*“ – праслика, са новозаветним „*сага*“ – Истином. Јасније речено, оваплоћени Син Божији – Исус Христос у својој богочовечанској Личности обједињује „*шага*“, – као још неоваплоћен Логос Божији, и „*сага*“ – као оваплоћени Син Божији (=Исус Христос).

Православни је став да је неопходно да сваки тумач и свако тумачење буду у сагласности са разумом (*умом*) Светога Писма.⁶⁴ Због тога је потребно имати дубоку веру јер „очи вере виде оно што се не види“,⁶⁵ и вером заједничаримо са Богом.⁶⁶ Вера је, по отачком трезвеноумљу, духовни слух: „Вера су уши наше душе“.⁶⁷ Дакле, библијски тумач вером прима Истину, као новим оком, новим слухом и новим срцем.⁶⁸

Православно, аутентично и верно тумачење је само оно тумачење које је црквено, и ни једно библијско тумачење не може да буде одвојено од Цркве Христове где се Свето Писмо истински и доживљава.

Логосовим *уласком* у свет и историју, човеку тумачу је омогућено да *уђе* (=завири) у тајну Светога Писма – у тајну Богочовека Исуса Христа.⁶⁹ Оваплоћење Бога Логоса је догађај који садржи значење свих загонетки и образаца у Светом Писму.⁷⁰ Његовим доласком осветљени смо истинском светлосту богопознања.⁷¹ Оваплоћени Бог Логос као Самоистина, која се угнездилa у срцу православног егзегете, критеријум је тумачења Светога Писма, јер је Он Истина којом тумач живи, и Истина коју тумач објављује људима боготражитељима.

Пошто је Логос (=Син Божији) у наручју Бога Оца, Он га и објави (Јн. 1, 18), и Он помаже егзегети да правилно тумачи Свето Писмо и да егзегета у Духу Светоме „и ослушкује и говори“.⁷² Заправо, оваплоћени Бог Логос је „полазна тачка“⁷³ од које креће православни библијски егзегета. Пошто Богочовек Исус Христос има две природе: божанску и човечанску, то значи да православни тумач треба да има критички *двојни ум*, да би могао у тексту Светога Писма да разликује оно што се односи на божанско од онога што се односи на вештаствено (=твар-

⁶⁴ Теодорит Кирски, *Тумачење књиге Левијима*, PG 80, 317.

⁶⁵ Јован Златоуст, *Беседа на Последње дане*, 2, PG 56, 272.

⁶⁶ Макарије Египатски, *Аскејске беседе*, PG 34, 872.

⁶⁷ Климент Александријски, *Сџромаџа*, 5, 1.

⁶⁸ Климент Александријски, *Сџромаџа*, 2, 4.

⁶⁹ Мирко Ђ. Томасовић, *Библијска ерминевџика*, стр. 54.

⁷⁰ Види: Максим Исповедник, *Поглавља о џеолоџији и икономији*, I, 66, PG 90, 1105.

⁷¹ Кирило Александријски, *О џоклањању и служењу Боју у духу у истини*, PG 68, 268D.

⁷² *Посланица Диоџнеџу*, 1, 1.

⁷³ G. D. Dragas, „The Eternal Son“, *Athanasiana. Essays in the Theology of St. Athanasius*, London 1980, 51.

но).⁷⁴ То је тако због тога што постоје два начина постојања: начин на који постоји надвечни Бог, и начин на који постоји створени свет. У православном богоумљу, писана страна Светог Писма се гледа кроз призму Христове човечанске природе, а унутрашња духовна страна – духовни „ум“, кроз призму Његове божанске природе.⁷⁵

Православни егзегета прави суштинску и битијну разлику између Творца и творевине, пролазности и вечности. Постоје *два начина постојања*: тварни и нетварни. Тварни начин постојања има човек и васцела Божија творевина, јер су створени из непостојања и небића, док нетварни начин постојања има само надвечни Бог. Између та два начина постојања постоји непремостива провалија коју човек без Божије помоћи никада сам не може да премости. Ту разлику егзегета мора да има на уму као критеријум приликом тумачења Светога Писма. Једном речју, другачије се тумаче поједини изрази који се односе на Бога – богодолични, а другачије када се они односе на човека – човекодолични. Бог је нетваран и као такав остаје вечита тајна за човека, и ту тајну православни егзегета је обавезан да поштује.

Отачко памћење је сачувало од заборава чињеницу да испод слова, то јест иза писаних речи Светога Писма, ми налазимо Месију Исуса Христа.⁷⁶ Управо због тога је тумачење Светога Писма непосредно повезано са вером и животом Православне Цркве.

По богооткривеној истини, све што је у Светом Писму написано, за наше исправљање и нама за поуку је написано (ср. Рим. 15, 4). Реч је о Књизи намењеној свим људима свих времена. Дужност православног егзегете је да иступивши из себе, с поштовањем прославља узвишену реч Светога Писма и да на богодоличан и човекодоличан начин објасни и протумачи *изласке* Божије у историју. Безумно је обраћати искључиво пажњу на слово, писане речи и слокове, а занемарити смисао речи, поруку и ум Светога Писма. Инославна тумачења Светога Писма, у којима се богоопштење своди на језички догађај, последица су погрешног учења о Богочовеку Исусу Христу. Они, дакле, не схватају да истинска сила Божија нема своје биће у слоговима и писаним речима.⁷⁷ Очигледно се таква инославна библијска ерминевтика налази у трагичном ћорсокаку и богоотпадију.

Као што апсолутизација језика, односно, претерана и слепа везаност егзегете за слово и језик Светога Писма одводи га у заблуду и бо-

⁷⁴ Упореди: Атанасије Велики, *Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου*, 10, 6.

⁷⁵ Види: Ιω. Παναγοπούλου, *Ἡ ἐρμηνεία τῆς Ἀγίας Γραφῆς στὴν Ἐκκλησία τῶν Πατέρων*, стр. 54. Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Господ*, стр. 48.

⁷⁶ Види: Атанасије Велики, *Ὁ оваίλοη̅ну Λοῦσα*, 37, PG 25, 160.

⁷⁷ Види: Григорије Нисјски, *Προΐβιν Εὐνομιја 2*, 283, PG 45, 1009.

гоотпадије, тако исто и одбацивање слова, језика и писане речи Светога Писма одводи тумача у јерес.⁷⁸ Морамо рећи да су обе крајности штетне, јер је погрешно одвајати духовни смисао Светога Писма од историјског смисла, с обзором да се Бог не открива у идејама већ у историји. Ову истину је посебно истакао Игњатије Богоносац када каже да оно што је најважније у Јеванђељу јесте присутност оваплоћеног Бога Логоса у историји као Божанске Личности,⁷⁹ то јест Његова присутност као Богочовека. Православни тумач Светога Писма не сме изгубити из вида чињеницу да историјски догађаји свештене историје, чији је „главни јунак“ Бог Логос, сачињавају основу и извор хришћанске вере и наде.⁸⁰

Имајући у виду чињеницу да је Христово Јеванђеље „закон слободе“ и „закон благодати“, наравоученије је: приликом тумачења Светога Писма не прихватати ропство буквализму, али ни деспотизам слободе.

Упозоравамо да православно тумачење не сме да буде плод високоумног образовања и писаних речи, него плод благодати Божије и божанског просветљења. Верни тумач речи Божијих, остајући веран Ономе који га је поставио на то служење (ср. Јевр. 3, 2), боговидац је и сарадник Божији. А то је само онај који има живот сагласан истинитој речи.⁸¹ Управо због тога православног егзегету, осећеног Духом Светим, красе духовна чистота, чистота духовног ока и духовна проницљивост.⁸² За православно тумачење је потребан дар *са висине* – са неба да би тумачи пронашли оно што траже и да сачувају оно што пронађу.⁸³ Тако поступа црквени егзегета који се увек удубљује у садржај, наум и поруку Светога Писма и Светога Предања.

Ваља нарочито истаћи да је свако православно тумачење у сагласности са умом Светога Писма; у супротном је реч о јереси. Чињеница је да сва погрешна тумачења имају корен у интелектуализму и рационализму. Проницљиви древни црквени тумачи одбацују она тумачења Светога Писма која се не слажу са историјском истином.⁸⁴

Без сумње је живот Цркве показао да истински тумач Светога Писма никада не заборавља чињеницу да је Живог и Самообјављеног Бога немогуће у потпуности разумети и описати људским језиком. Прави егзегета ништа своје не додаје нити одузима Све-

⁷⁸ Види: Григорије Богослов, *Беседе*, 31, 3; 45, 17.

⁷⁹ Игњатије Богоносац, *Посланица Филагелфијцима*, 9, 2.

⁸⁰ Види: Γεωργίου Φλωρόφσκυ, *Αγία Γραφή, Εκκλησία, Παράδοσις*, стр. 19.

⁸¹ Види: Симеон Солунски, *Ер.* 1, 327–333.

⁸² Ср. Теодорит Кирски, *Тумачење на пророка Језекиљу*, PG 81, 808.

⁸³ Ср. Теодорит Кирски, *Тумачење Псалма 118*, 34, PG 80, 1832.

⁸⁴ Ср. Теодорит Кирски, *Тумачење Псалма 64*, 14, PG 80, 1360BC.

томе Писму јер је оно, с једне стране целосно (=цело, потпуно), а са друге, добро зна да уколико би тако нешто учинио, Бог би тада на егзегету наметнуо муке описане у Књизи Живота, и лишио би га живота вечног.

Тумач Светога Писма као сарадник Божији и сведок истине са којом живи

Православни је став да је тумач Светога Писма истински Божији сарадник (=аслужитељ, сатрудник) и „слава Божија“, који је „видео“ Христа, уселио се у *Христиа* и Христос у њега, који «живи» Христом, сведочи и исповеда Христа.⁸⁵ Уневши Христа у своје срце, библијски егзегета се преобразио у обиталиште Свете Тројице.⁸⁶ Живот црквеног егзегете се поима као динамична „сталност у светости“.⁸⁷

Православни егзегета сабира све оне истине што су расуте по Светом Писму Старога и Новог Завета, и методом плетенија их плете у живу тканицу. Та чињеница довољно и убедљиво показује да тумач Светога Писма настоји да ствара нове изразе да би учинио разумљивом и прихватљивом поруку Јеванђеља Христовог.

Задржавши дубоку приврженост Светом Предању, библијски егзегета никада не тумачи реч Божију уколико га претходно није покренуо Дух Свети.⁸⁸ Тумач Светога Писма, као словесне књиге, не додаје му нов садржај, него само продубљује, расветљава и доприноси бољем и правилнијем познавању богооткривене истине (=православне вере) у Христу. Синтезирајући васељенско учење Цркве по овом питању, свети Атанасије учи да православно тумачење ни у чему не одступа од онога што је „Господ дао, Апостоли проповедали и Оци сачували“.⁸⁹

Сагласно православном погледу на библијско тумачење јесте да је чистота егзегетиног духовног ока од пресудног значаја за тумачење Светога Писма,⁹⁰ и улажење у тајну која се крије иза слова и речи у Светој Писму.

⁸⁵ Мирко Ђ. Томасовић, *Библијска ерминевџика*, стр. 19.

⁸⁶ *Ευχολόγιον τὸ Μέγα*, изд. Βενετίας 1863, 151.

⁸⁷ Василије Велики, *О Духу Светијом*, 16, 38.

⁸⁸ Види: Игњатије Богоносац, *Ефесцима* 20, 1; Исти, *Филаделфијцима*, 7.

⁸⁹ Атанасије Велики, *Посланица Серапиону*, 1, 28, ВЕПЕС 33, стр. 116. Види: Μάρκου Ορφανού, *Η υπό των πατέρων ερμηνεία της Παραδόσεως*, Αθήναι 1984, 44.

⁹⁰ Теодорит Кирски, *Тумачење пророка Језекиља*, PG 81, 808.

Укопан у дубоким изворима Предања Православне Цркве, православни тумач Светога Писма са својим боголиким животом сведочи истину са којом живи, а та истина је васкрсли Исус Христос. Према томе, егзегета прво својим животом објављује Јеванђеље, а тек затим речима.⁹¹ То значи да је егзегетин живот сагласан истинитој речи коју проповеда.

Правило је богословствовати како је Богу угодно, а клонити се закона логике одвојеног од Истине Јеванђеља. Егзегету, верног „уму Христовом“ (1. Кор. 2, 16) и украшеног красотама боголепног живљења, треба да краси живот по Христу и истинољубивост, јер је он исповедник и јавни сведок Истине. Тумачења православног егзегете, као човека којег красе правоверје и правоживље, има лични сусрет са Христом, у којем дише и жубори Дух Свети, испуњена су есхатолошким догађајима. Тумачења Светога Писма треба читати и слушати само од оних егзегета који имају опитни сусрет и динамични дијалог са тројичним Богом, а то значи да су њихова тумачења плод тог сусрета и богопоучености.

Сведоци смо да правилно тумачење Светог Писма, као књиге живих, налазимо само у Црквеном Предању.⁹² То је због тога што Писмо са своје стране потврђује Предање, а Предање са своје стране оверава и посведочује Писмо.⁹³ То и јесте разлог што се православна библијска ерминевтика карактерише као литургијска, црквена и ерминевтика Духа Светога.

Уживети се у мисли Духа Светога, следити их и јасно их изнети на светлост дана, јесте дужност истинољубивог православног егзегете. Библијски егзегета има за дужност да неизоставно истакне унутарње јединство и сагласност Светог Писма и Старога и Новога Завета, у којима говори исти Бог. Христос је Жива Спона, везни беочуг и Мост који их повезује и оживљава. Сва једра библијских писаца Старога Завета усмерена су ка оваплоћеном Богу Логосу – Месији Исусу Христу. Управо због тога је Стари Завет потребно тумачити христолошки. Свето Писмо има сотириолошки и тријадолошки карактер и произлази од Тројичног Бога:⁹⁴ Оца, оваплоћеног Логоса и Духа Светога.⁹⁵ Месија Исус Христос је циљ православне егзегезе. То је тако због тога што су се старозаветна пророштва остварила у новозаветним догађајима које

⁹¹ Види: Јован Златоуст, *Тумачење Дела апостолских*, PG 60, 18.

⁹² Види: Иринеј Лионски, *Еленхос*, А', 33, 8.

⁹³ Упореди: А. Benoit, „*Ecriture et Tradition chez St. Irenee*“, *Rev. d'Hist. et de Philos. religieuses* 1 (1960), 41.

⁹⁴ Види: Иринеј Лионски, *Против јереси*, V, 2, 1.

⁹⁵ Иринеј Лионски, *Против јереси*, IV, 6, 3.

та пророштва наговештавају. Средишњи догађај и средишња личност Старога и Новога Завета је Месија Исус Христос. У Њему је Бог Отац објавио и открио оно што је од почетка припремио.⁹⁶ Што ће рећи да је Живи Бог субјект Светога Писма. Спаситељ Исус Христос је Пут којим се стиже до Истине, а Истина је Он (Јн. 14, 6) као Друго Лице Свете Тројице – оваплоћени Бог Логос. То значи да се Бог самооткрива и Он је извор откривења Божијег, а не Свето Писмо као књига која говори о Откривењу Божијем и сусрету човека са Живим Тројичним Богом.

Тумач Светога Писма је уткан у богослужбени живот Православне Цркве, јер на Литургији, то јест унутар литургијског живота Цркве, се правилно чита, тумачи и поима Свето Писмо. Егзегета на Литургији постаје очевидац, учесник и сведок оних догађаја о којима се говори у Светоме Писму. Само у Цркви као мистичном Телу Христовом „имамо приступ врелу Духа Светога“,⁹⁷ који нас чини синовима Божијим и причасницима божанске природе. Православна Црква, Свето Писмо и Свештено Предање налазе се у једном унутрашњем, нераскидивом и несливеном јединству, у једном тајанственом и надумном прожимању, заједничарењу и хармонији, у којој ни једно не влада над другим нити неутралише једно друго.⁹⁸ Новозаветно Откривење речито показује, а свето осећање Цркве то и потврђује, да је Црква Христова природна средина православног егзегете, у којој тумач сва своја једра црквене егзегезе окреће ка Духу Светом јер Дух Свети води тумача кроз животне буре у тихо пристаниште – наручје Божије. Без Духа Светога човеков ум не може да усходи ка Самооткривеном и Живом Богу. Свети Дух чини чудо, да оне у словима Писма скамењене речи, почињу да говоре као *viva vox evangelii*, као глас живога Господа, тако да се наше уши отворе и ми слушамо реч, у којој нам се сам Бог открива.⁹⁹ Наравоученије: треба се богатити Богом и у Богу. Само богат Богом, може да сведочи истину.

Библијски тумач као израз живе саборности Цркве

Православност и исправност тумачења Светога Писма Старога и Новога Завета се мери мерилем Христа, у коме су сакривена сва блага премудрости и знања. Да би се за једно тумачење могло рећи да је

⁹⁶ Види: Јован Златоуст, *Беседе*, PG 61, 696.

⁹⁷ Иринеј Лионски, *Против јереси*, V, 24, 1.

⁹⁸ Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Госњог*, стр. 34.

⁹⁹ Heinrich Vogel, „Wie predigen Wir über das A. Testament“, *Evang. Theologie*, Oktober 1933, 351.

православно, изворно и исправно, односно црквено, потребно је да ум егзегете буде уздигнут у небеске висине; то ће успети уколико буде прожет благодаћу Духа Светога и уколико његово живљење буде на небесима. Значи, христочежњивом егзегети погруженом у живо Предање Цркве, је потребно чисто срце, ум продуховљен и проицљив, знање незаблудиво, богопознање у Исусу Христу, а преко Исуса Христа, и у Духу Светом. Реч је о човеку којег никада не напушта чежња за Истином и истином живљења. Живот и дело православног егзегете су непосредно повезани са Светим Писмом и Светим Предањем. Неизоставно морамо рећи да ерминевтички кључ и пут разумевања Јеванђеља (=литургијског сазнања) јесте пут обожења, ологосњења, охристовљења и одуховљења, које се остварује на литургијском сабрању (=љубећој Заједници) у Цркви Христовој.

Пошто православни библијски тумач у складу са умом Светих Отаца, усваја динамику Светих Отаца и поучен је богомудрошћу Отаца, а не цитира их само пасивно, у његовим тумачењима Светога Писма нема нагађања, измишљања, претпостављања, фантазирања, мудровања, новотарија итд. Следујући Светим Оцима као сведоцима апостолске истине, све треба да буде у духу учења Апостолске Цркве, јер је тумачење израз живе саборности Цркве Христове. Међутим, позната је протестантска крилатица *sola scriptura* по којој Свето Писмо само себе тумачи, и одбацују Свето Предање. Римокатолици, с друге стране, верују да само папа аутентично тумачи Свето Писмо, и да је папа већи ауторитет од Светога Писма.¹⁰⁰ Таква протестантска и римокатоличка тумачења се налазе у сукобу са учењем, науком, циљем и појунком Светога Писма.

Прикладно је приметити да нажалост постоје и поједини, назови православни библијски тумачи, који су се школовали на Западу где су потпали под утицај протестантске и схоластичке ерминевтике. И не само то, него су поменути егзегетама на Западу наметнули своју проблематику, а уз то методологију и наочаре кроз које гледају на библијске проблеме и њихова решења. На основу егзегетских текстова учених надриегзегета, који се налазе ван Цркве, и базирају се искључиво на слову и језику Писма, а не на „духу“ и библијском богословљу, лако се може уочити где су школовани и ко им је био учитељ. Имајући у виду чињеницу да су такви тумачи више прилагођени духу овога света и духу времена, а не самој истини, мирне душе можемо казати да је реч је о индивидуалистичким, интелектуалистичким и схоластичким тумачењима протумаченим искључиво

¹⁰⁰ Види: Y. Congar, *Tradition et les Traditions*, I, Paris 1963, стр. 133, белешка 58.

на основу ограниченог људског ума, кроз које не провејава дах живота и недостаје им увођење у тајну вере као предукус богопознања. Таква сувопарна и беживотна тумачења су последица недостатка егзегетичног сусрета са живим и човекољубивим Богом. Иако западне егзегете таква тумачења сматрају научим, ипак морамо рећи да су она потпуно страна црквеним тумачењима јер им недостаје разум духовни, пошто су одвојена од литургијског живота Цркве и богословља. Најкраће речено, такви нецрквени и необлагодаћени библијски тумачи, односно „нотари“ којима „бог овога света ослепи разум“ (2. Кор. 4, 4), недостаје свето предањска и библијска утемељеност и неосновано верују да без Духа Светога, а уз помоћ научне анализе и људског мозгања, могу верно и аутентично протумачити Свето Писмо. Такви тумачи, који су претворили Живога Бога у објекат својих проучавања и истраживања, не познају меру људскога разума и знања; њихова тумачења карактерише одсуство *намере, смисла, њоруке и циља* Светога Писма. Од таквих библијских егзегета, који су остали на корицама Светога Писма, а чије знање није рођено из вере и сусрета са Богом, и не окусивши ни делић богооткривене истине, очекује се да се ослободе западног утицаја, врате Светим Оцима и евхаристијском богословљу. То ће успети да остваре уколико схвате и поверују да православна библијска ерминевтика је ерминевтика Духа Светога, која је непосредно повезана са црквеним животом и динамични је развој Светога Предања.

Међутим, иако „Свето Писмо припада Цркви и једино у Цркви, у заједници вере, Писмо може да буде схваћено и правилно протумачено“, ипак морамо рећи да „Црква није спољашњи ауторитет, који треба да споља просуђује Свето Писмо. Она је чувар и заштитник Божанске Истине, која се у Светом Писму, као у некој ризници налази сачувана“.¹⁰¹ „Ономе који живи ван Цркве“ – вели мудри Хомјаков, „непостижно је и Свето Писмо и Предање и дела. А ономе ко обитава у Цркви и који се присајединио Духу Цркве, јединство њихово очигледно је по благодати која живи у њој“.¹⁰² Постигавши непогрешив осећај православности, отац Георгије Флоровски закључује да јеретици, то јест они који су ван Цркве, немају кључ за разумевање духа Писма јер им недостаје наткриљујућа порука, која је суштина, односно, само срце Јеванђеља.¹⁰³ То је тако све због тога

¹⁰¹ Георгије Флоровски, „Функција Предања у старој Цркви“, *Саборнось Цркве*, књ. 1, Београд 1986, 200–201.

¹⁰² А. Хомјаков, „Црква је једна“, у: *Саборнось Цркве*, књ. 1, Београд 1986, 10–11.

¹⁰³ Георгије Флоровски, „Функција Предања у старој Цркви“, у: *Саборнось Цркве*, књ. 1, стр. 200. Види: Василије Велики, *Беседа* 43, 69, PG 36, 589В.

што немају Духа Светог у себи јер се налазе ван Тела Христовог – ван Цркве Његове.¹⁰⁴

Православно тумачење Светога Писма као Бого-човечанско дело

У складу са оним што је до сада речено закључујемо да сама Истина покреће човека да тражи Истину¹⁰⁵ и тумачење речи Божије није људско дело него је оно Бого-човечанско дело јер постоји жива, динамична и тесна сарадња између Бога и човека.¹⁰⁶ Егзегета има на уму да ће се Господ постарати да човек уђе у тајну која се крије иза писаних речи и језика Светога Писма. Стога ћемо рећи да библијско тумачење није изум људски, него је оно дар Тројичног Бога. Бог је тај што отвара Писмо и уводи егзегету у скривено и невидљиво благо,¹⁰⁷ које је (=благо) крајњи и есхатолошки циљ писане библијске речи. То и јесте кључни разлог што се православни егзегета не задржава толико на тумачењу слова, писаних речи, фраза и израза, него је усредсређен на тумачење личности и догађаја у тајни Домостроја спасења. Богочовек је тајна којом се живи и само кроз натприродну благодат Божију је могуће разумети тајне Светога Писма.

Црквени егзегета је, као човек који у себи садржи лично присуство Божије и којег одликује правоживље и правомислије, златна уста Божије славе, и у својим тумачењима уводи човека у један динамични, живи, словесни и надумни дијалог, односно у Бого-човечанску заједницу у којој живот буја и кључају извори вечности. Управо тај Бого-човечански карактер тумачења Светога Писма је за нас луча водиља и ерминевтички метод за расветљавање наше теме.

Доживљајно и опитно егзегетинo духовно искуство, односно, истински сусрет са Живим Богом, је од пресудног значаја за тумачење тајне Самооткривеног Бога који се од давнина много пута и разним начинима откривао свету и човеку. Светоотачки је став да говорити о Богу и сретати се са Богом није исто.¹⁰⁸ Бога видимо и упознајемо у Његовим јављањима. Тако, надахнут апостолским Предањем, Свети Јован Лествичник и саветује: „Учите се не од човека,

¹⁰⁴ Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Госјод*, стр. 118.

¹⁰⁵ Макарије Велики, *Духовне беседе*, 7,3, PG 34, 525.

¹⁰⁶ Види: Григорије Нисијски, *Тумачење Песме над њесмама*, PG 44, 1057В.

¹⁰⁷ Види: Григорије Богослов, *Беседе*, 2, 96.

¹⁰⁸ Григорије Палама, *Слова у одбрану светијих исихаста*, 1. 3. 42.

не из књиге, већ од нашег озарења и блистања на вас“.¹⁰⁹ То значи да православно тумачење не сме да буде плод високоумног образовања и писаних речи, него плод благодати Божије и божанског просветљења. Имајући у виду чињеницу да је истински егзегета човек који је увек присутан у свету и послушкује Божије говорење и ћутање, можемо рећи да се тумачење Светога Писма, исповедање и сведочење вере православне, поистовећују.

Поговор

На основу истраживања које смо обавили, закључујемо да је тајна богопознања основа на којој се темељи динамична библијска ерминевтика која се непрестано обнавља и продубљује. Православна библијска ерминевтика, као догађај искуства и живљења истине, говори о новом животу човека хришћанина у *Христју* у Којем је смрт побеђена. Тумачити Свето Писмо и говорити о Месији Исусу Христу, а не сусрести се са Њим и не доживети Га, био би потпун промашај библијске егзегезе.

Светоотачка је мисао да нас „богословљу учи Бог Логос оваплоћујући се“.¹¹⁰ Не само да Исус Христос доноси пуноћу Откровења и објављује неизрециву тајну, него је Он једини прави ерминевтички „Метод“ и „Пут“ помоћу Којег и у Којем упознајемо богооткривену Истину.¹¹¹ Славни Ориген изводи мудри закључак када за Христа каже да је Он јединствени „Кључ“ за тумачење и поимање Светога Писма.¹¹² Ту неоспориву чињеницу потврђује богослужбени живот Православне Цркве. Из ове перспективе посматрано, Свето Писмо не тумачи човек (егзегета), него га тумачи Богочовек Исус Христос, Осмислителј Који открива човеку тумачу тајну Својих речи.¹¹³ Јасно је, дакле, да је Бог познања Господ.¹¹⁴ Уколико Бог не протумачи Своје речи, егзегета ће узалуд тражити смисао писане речи Божије.¹¹⁵ Православна библијска ерминевтика, с једне стране, јасно сведочи да хришћанство није религија Књиге, а са друге, да су савремени мето-

¹⁰⁹ Јован Лествичник, *Лествица*, 25, PG 88, 989A.

¹¹⁰ Максим Исповедник, *Тумачење Оченаша*, грчка *Филокалија*, том 2, Атина 1958, 188–189.

¹¹¹ Види: Ориген, *Против Целса*, 2, 4; *Тумачење Паримија*, гл. 24; *О начелима*, 4, 2; *Тумачење Јеванђеља по Маџеју*, 16, 10, 11; 7, 31; *Тумачење Јеванђеља по Јовану*, 1, 19, 31. Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Господ*, стр. 269.

¹¹² Види: Ориген, *О начелима*, IV, 2, 3.

¹¹³ Види: Јустин Философ, *Апологија А'*, 63, 5.

¹¹⁴ Петар Дамаскин, *Беседе синојшичке*, 3, 156.

¹¹⁵ Види: Σεβηριανός Γαβάλων, *Κατά Ιουδαίων*, PG 61, 796.

ди тумачења Светога Писма само помагала, а не пут којим се стиже до Истине,¹¹⁶ и они се не могу супротставити животу.¹¹⁷ Пут православног егзегете је пут личног односа са Богочовеком Исусом Христом и заједница са Тројичним Богом. Православни је став да „видети Бога“ значи „имати Бога“.¹¹⁸ Према томе, где нема Бога, нема ни православног тумачења ни црквеног егзегете.

Дужност православног тумача, као нове обожене личности и служитеља истине, је да се угледа на Христа као јединог истинског Егзегету и једини истинити „Метод“ који води ка истини, јер је Он разоритељ мртвог слова и пошиљалац Светога Духа. Бити православно библијски егзегета значи своју душу, ум, срце и васцело своје биће испунити Богочовеком Христом, и бити Њиме вођен као јединим истинитим „Методом“.¹¹⁹ Када се Бог усели у егзегету, и егзегета постане *једно са Њим*, то значи да се „људски живот претворио у богоживот“,¹²⁰ јер у човеку живи Христос, а Христос је, као Ризничар живота, највећи Божији дар.

Сагледавајући наше истраживање рећи ћемо да је Месија Исус Христос, на Којем се налази пуноћа новозаветне благодати, почетак, средиште и крај библијске ерминевтике; Он је њен извор, циљ и увор. Имајући у виду ту богооткривену истину, библијски егзегета као богolik човек у чијем срцу сија Дух Свети, не износи неко своје учење, него проповеда и сведочи једну Живу Личност – Богочовека Исуса Христа разапетог, васкрслог и прослављеног, а себе проповеда као верног слугу људског рода (ср. 1. Кор. 1, 23; 2. Кор. 4, 5). Откривена истина, о којој говори православно егзегета у својим тумачењима, не подлеже суштинској измени, јер његово тумачење је слично младом дрвету које расте, увећава се и сазрева, али никада не мења „род“.¹²¹

Дух Свети је луча водиља који води, покреће и надахњује библијског тумача да говори, сведочи и изнесе оно што је Дух Свети открио библијским писцима. Једном речју, егзегета и мисли и говори под водитељством Духа Светога.¹²² Без Духа Светога никада тумач речи Божије не би дошао до сазнања истине,¹²³ јер за разумевање Светога Писма не довољан је људски разум.¹²⁴

¹¹⁶ Мирко Ђ. Томасовић, *Библијска ерминевтика*, стр. 126.

¹¹⁷ Ср. Григорије Палама, *Тријаде у одбрану свештенохвалишља*, 1, 1, 13, PG 150, 113С.

¹¹⁸ Види: Григорије Нисијски, *Тумачење блаженства*, 6, PG 44, 1265АВ.

¹¹⁹ Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Госјод*, стр. 271.

¹²⁰ Јустин Поповић, *Тумачење посланице св. Јована Бојослова*, Београд 1982, 46.

¹²¹ Види: Василије Велики, *Посланица 293*, 5, ВЕПЕС 55, 267.

¹²² Види: Григорије Богослов, *Беседа 41*, 5.

¹²³ Види: Кирило Александријски, *Тумачење Јеванђеља по Јовану*, PG 74, 537В.

¹²⁴ Види: Јован Златоуст, *Беседа на књићу Посјања*, 21, PG 53, 175.

Од посебне важности за разумевање наше теме јесте чињеница да сваки онај који разуме и тумачи Писмо другачије од смисла у којем је оно написано од Светога Духа, може да се назове јеретиком.¹²⁵ Дакле, православно тумачење је плод објаве Духа Светога,¹²⁶ и плод искуства истине. Наша истраживања су нас уверила да је тумачево искуство истине идентично са искуством библијских писаца.

Православни библијски тумач, испуњен црквеним трезвеноумљем, сваку своју изговорену и написану реч, мери на основу Светога Писма и Светога Предања. Његово тумачење је неодвојиво од живота Цркве.

Међутим, православни егзегета, као словесни сарадник Тројичног Бога, и који се налази под „будним оком Духа Светога“, отелотворав своју мисао у црквеној пуноћи, оживљава светоотачки дух и метод православног црквеног богословља, ослобађа га западне схоластике, новотарија, сувог рационализма, паметовања, погрешног и изопаченог богоумља, безличности, бездушности, беживотности и духовног мртвила, и тек тада васцелим својим бићем приноси „благоухани плод побожне и свеврлинске теологије“.¹²⁷

Напајајући се на свежим библијским изворима, православни тумачи Светога Писма, следујући Светим Оцима и остајући сагласни саборским одлукама, могу, као огледало истине, у хору Светих Отаца да кажу следеће: „Као што су пророци видели, као што су апостоли научили, као што је Црква примила, као што су учитељи одогматили, као што се васељена сагласила, како је благодат заблистала, како се Истина доказала, како је лаж прогнана, како се Премудрост смело јавила, како је Христос потврдио, тако мислимо, тако говоримо, тако проповедамо Христа Истинитог Бога нашег... То је вера апостолска, то је вера отачка, то је вера православна! Та вера утврди васељену“.¹²⁸

Уколико православни егзегета као сведок истините вере, у чијим се жилама ума и силама душе налази сок вечног Логоса, успе да сагледа тајну Христову и духовно духовним докаже, то јест да објави и својим животом посведочи наум Домостроја спасења, и поучи друге оним чиме је богопоучен, тада његово име бива записано на небесима.

Богочовек Исус Христос је тај Који ће све оне који Га прихвате, одвести на „животне изворе вода“, и „отрти сваку сузу из очију њихових“ (Отк. 21, 4).

¹²⁵ Блажени Јероним, *In. Gal.* 5, 19–21, PL 26, 442–446.

¹²⁶ Види: Игњатије Богоносац, *Посланица Филаделфијцима*, 7, 2.

¹²⁷ Јевсевије Кесаријски, *Εὐαγγελικὴ Απόδειξις*, PG 22, 92–93, 1149.

¹²⁸ *Синодикон православља*.

Библиографија

Извори

- Атанасије Велики, *О овајлођењу Лојоса*, 37, PG 25.
Атанасије Велики, *Περί τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου*, PG.
Атанасије Велики, *Посланица Серапиону*, 1, 28, ВЕПЕС 33.
Атанасије Велики, *Прошив аријанаца*, 66, PG 25.
Атанасије Велики, *Прошив Јелина*, 34, PG 25.
Блажени Јероним, *In Gal.* 5, 19–21, PL 26.
Василије Велики, *Беседа* 43, 69, PG 36.
Василије Велики, *О Духу Светом*, PG.
Василије Велики, *Посланица 293*, 5, ВЕПЕС 55.
Василије Велики, *Тумачење Шестоднева*, PG 29.
Григорије Богослов, *Беседа* 41, PG.
Григорије Богослов, *Беседа*, 31, PG.
Григорије Богослов, *Слово* 32, 12, PG 36.
Григорије Велики, *In Ezech.*, PG.
Григорије Велики, *Moralia*, XVIII, PG.
Григорије Нисијски, *Прошив Евномија* 2, 283, PG 45.
Григорије Нисијски, *Тумачење блаженсџава*, 6, PG 44.
Григорије Нисијски, *Тумачење Песме над њесмама*, PG 44.
Григорије Палама, *Слова у одбрану светињих исихастџа*, 1. 3. 42, PG.
Григорије Палама, *Тријаде у одбрану свешћенохвалишџа*, 1, 1, 13, PG 150.
Ευχολόγιον τό Μέγα, изд. Βενετίας 1863.
Игњатије Богоносац, *Ефесџима*, PG.
Игњатије Богоносац, *Маїнежанџима*, PG.
Игњатије Богоносац, *Посланица Филаделиџима*, PG.
Иринеј Лионски, *Еленхос*, А', PG.
Иринеј Лионски, *Прошив јереси*, II, PG.
Јевсевије Кесаријски, *Ευαγγελική Απόδειξις*, PG 22.
Јефрем Сирин, *Химна о вери*, PG.
Јован Дамаскин, *Тачно изложење ѡ православне вере*, I, 4, PG 94.
Јован Златоуст, *Беседа на књију Посџања*, 21, PG 53.
Јован Златоуст, *Беседа на Последње дане*, 2, PG 56.
Јован Златоуст, *Беседа*, PG 61.
Јован Златоуст, *О разумевању Аџосџола и Архијереја нашеї исџо-
ведања*, PG 64.

- Јован Златоуст, *Тумачење Дела Апостолских*, PG 60.
Јован Златоуст, *Тумачење Јеванђеља по Маџеју*, PG 57.
Јован Златоуст, *Тумачење посланице Јеврејима*, PG 63.
Јован Златоуст, *Тумачење џређеи Псалма*, PG 55.
Јован Лествичник, *Лествица*, 25, PG 88.
Јустин Философ, *Апологија А'*, PG.
Јустин Философ, *Дијалој*, PG.
Кирило Александријски, *О џоклањању и служењу Боју у духу у истини*, PG 68.
Кирило Александријски, *Тумачење Јеванђеља по Јовану*, PG 74.
Климент Александријски, *Сџромаџа А'*, 20, ВЕПЕС 7.
Климент Александријски, *Сџромаџа*, V, 13, PG 9.
Макарије Велики, *Духовне беседе*, 7,3, PG 34.
Макарије Египатски, *Аскеџске беседе*, PG 34.
Максим Исповедник, *О разним недоумицама*, PG 90.
Максим Исповедник, *Појлавља о џеологији и икономији*, I, 66, PG 90.
Максим Исповедник, *Тумачење Оченаџа*, грчка Филокалија, том 2, Атина 1958.
Ориген, *О начелима*, PG.
Ориген, *Проџив Целса*, PG.
Ориген, *Тумачење Јеванђеља по Јовану*, PG.
Ориген, *Тумачење Јеванђеља по Маџеју*, PG.
Ориген, *Тумачење Паримија*, гл. 24, PG.
Петар Дамаскин, *Беседе синоџиичке*, PG.
Посланица Диоџнеџу, PG.
Σεβηριανός Γαβάλων, *Κατά Ιουδαίων*, PG 61.
Σεβηριανός Γαβάλων, *Περί πίστεως* 2, PG 48.
Симеон Нови Богослов, *Бојословске и Еџиичке џлаве* 1, SChr 122.
Симеон Солунски, *Сар*. 3, PG.
Симеон Солунски, *Ер*. 1, PG.
Синодикон џправославља.
Татијан, *Јелинима*, PG.
Теодорит Кирски, *Тумачење 44. Псалма*, PG 80.
Теодорит Кирски, *Тумачење књије Изласка*, PG 80.
Теодорит Кирски, *Тумачење књије Левийџима*, PG 80.
Теодорит Кирски, *Тумачење књије Посџања*, PG 80.
Теодорит Кирски, *Тумачење Песме над Песмама*, PG 81.
Теодорит Кирски, *Тумачење посланица Свеџој Апостола Павла*, PG 82.
Теодорит Кирски, *Тумачење џророка Данила*, PG 81.

- Теодорит Кирски, *Тумачење пророка Језекиља*, PG 81.
Теодорит Кирски, *Тумачење Псалма 118, 34*, PG 80.
Теодорит Кирски, *Тумачење Псалма 64, 14*, PG 80.
Теодорит Кирски, *Тумачење Псалма 72*, PG 80.
Теодорит Кирски, *Тумачење Четврте књиге Царева*, PG 80.
Фотије Патријарх цариградски, *Амфилохију*, PG 101.
Фотије Патријарх цариградски, *О вођењу Духом*, PG 102.

Литература

Benoit, A. (1960), „Ecriture et Tradition chez St. Irenee“, *Rev. d'Hist. et de Philos. religieuses* 1.

Глубоковски, Н. (1890), *Блаженный Теодорит епископъ Кирскій. Его жизнь и литературная деятельность*, Томъ второй, Москва.

Dragas, G. D. (1980), „The Eternal Son“, *Athanasiana. Essays in the Theology of St. Athanasius*, London.

Дучић, Јован (1943), „Семе“, у: *Лирика*.

Ђукановић, Саво (1940), „Реч Божија“, *Бојословље* 15.

Мајендорф, Јован (1985), *Византијско бојословље*, Крагујевац.

Ορφανού, Μάρκου (1984), *Η υπό των πατέρων ερμηνεία της Παράδοσεως*, Αθήναι.

Παναγοπούλου, Ιω. (2010), *Η ερμηνεία της Αγίας Γραφής στην Εκκλησία των Πατέρων*.

Пападопулос, Стилијан (1998), *Теологија и језик*, Србиње – Београд – Ваљево – Минхен.

Поповић, Јустин (1982), *Тумачење посланице св. Јована Бојослова*, Београд.

Томасовић, Мирко Ђ. (2006), *Библијска ерминевџика. Карактеристика и димензије православне библијске ерминевџике*, Београд.

Томасовић, Мирко Ђ. (2000), *Бој Лојос. Генеза идеје о Лојосу у свештосни библијско-свештооџачкој поимања*, Београд – Атина.

Томасовић, Мирко Ђ. (2002), *Говори Госјод. Свешто Писмо и Свешто Предање као израз живе саборносџи Цркве*, Београд – Атина.

Torrance, T. F. (1970), „The Hermeneutics of St. Athanasius“, *Ekklesiastikos Pharos* 52, 89–106.

Флоровски, Георгије (1986), „Католичност – Саборност Цркве“, у: *Саборносџи Цркве*, књ. 1, Београд.

Φλωρόφσκυ, Γεωργίου (1976), *Αγία Γραφή, Εκκλησία, Παράδοσις*, Πουρναράς.

Vogel, Heinrich (1933), „Wie predigen Wir über das A. Testament“, *Evangel. Theologie*, Oktober.

Congar, Y. (1963), *Tradition et les Traditions*, I, Paris.

Хомјаков, А. (1986), „Црква је једна“, у: *Саборношћ Цркве*, књ. 1, Београд.

Примљено: 3. 10. 2015.

Одобрено: 15. 10. 2015.

PERSON AND WORK OF AN ORTHODOX EXEGETE OF THE HOLY SCRIPTURE

Mirko Tomasović

Faculty of Orthodox Theology „St. Basil of Ostrog“, Foča

Summary: On the basis of our research, we conclude that the secret of the knowledge of God is the base on which dynamic biblical hermeneutics is founded, which simultaneously restores and deepens itself. Orthodox biblical hermeneutics, as the event of experience and living of the truth, tells us about new life of the Christian in Christ in whom the death is defeated.

The Holy Scripture is not interpreted by a man (exegete), but by God-Man Jesus Christ Himself, who reveals the secret of His words to the man. It is clear that God of knowledge is Lord. Unless the God does not interpret His words, exegete will in vain search for the meaning of the written word of God. Orthodox biblical hermeneutics clearly testifies that Christianity is not a religion of Book and contemporary methods of interpreting the Holy Scripture are just helping devices and not a way to gaining Truth, and they cannot resist the life. a way of the Orthodox exegete is the way of personal relation with God-man Jesus Christ and a communion with Trinitarian God.

Duty of the Orthodox exegete, as the new divinized personality and servant of truth, is to follow Christ as the only

authentic Exegete and the only true "Method" which leads towards truth, because He is destroyer of the dead letter and sender of the Holy Spirit. The Holy Spirit is the lodestar that leads, moves and inspires the biblical interpreter to speak, testify and expose what the Holy Spirit revealed to the biblical writers. Without the Holy Spirit the interpreter of the word of God would never come to the truth, because the human mind is insufficient for understanding the Holy Scripture.

Being of the special importance for understanding our topic is the fact that every man who understands and interprets the Scripture differently from the sense in which it is written by the Holy Scripture, could be called heretic. Thus, orthodox experience is the fruit of the announcement of the Holy Spirit and the fruit of the experience of the truth.

If Orthodox exegete as the witness of the true faith succeeds to perceive the Christ's secret and to prove the spiritual by the spiritual, i. e. to announce and testify by his own life the purpose and the aim of the Economy of salvation and teach others with those things to which he is God-taught, then his name is written on the Heavens.

Key words: Church, Holy Spirit, oikonomia, divine inspiration, revelation, Bible, Gospel, Tradition, Jesus Christ, Old Testament, New Testament, interpretation, message, secret, exegete, interpreter, intellect, grace, word, language, salvation, Holy fathers.